

Pilietinis ugdymas Europoje

Piliečių, o ypač jaunų žmonių skatinimas aktyviai dalyvauti socialiniame ir politiniame gyvenime tampa vis svarbesniu politiniu prioritetu tiek nacionaliniu, tiek Europos lygmeniu. Socialinės ir pilietinės kompetencijos, įtrauktos tarp, pavyzdžiui, aštuonių pagrindinių mokymosi visą gyvenimą kompetencijų, kurias 2006 m. nustatė Europos Taryba ir Parlamentas. Aktyvaus pilietiškumo skatinimas taip pat tapo vienu pagrindinių Europos švietimo sistemų tikslų, kaip apibrėžta Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginėje programoje (ET 2020).

Kadangi švietimas matomas kaip pagrindinė priemonė skatinti aktyvų pilietiškumą, „Eurydice“ 2012 m. *Pilietinio ugdymo Europoje* ataskaita siekiama įvertinti su pilietiniu ugdymu susijusios politikos ir priemonių raidą Europos šalyse paskutiniaisiais metais. Ataskaitoje apžvelgiama dabartinė situacija penkiose pagrindinėse srityse: 1) ugdymo programos tikslai ir rengimas; 2) moksleivių ir tėvų dalyvavimas mokyklos veikloje; 3) mokyklos kultūra ir moksleivių dalyvavimas visuomenės gyvenime; 4) stebėseną ir vertinimą ir 5) parama mokytojams ir mokyklų vadovams.

Šioje ataskaitoje pilietinis ugdymas reiškia ugdymo aspektus mokykloje, kurie rengia moksleivius būti aktyviais piliečiais, užtikrinant, kad jie turėtų reikalingų žinių, įgūdžių ir nuostatų prisidėti prie visuomenės, kurioje jie gyvena, plėtros ir gerovės. Apibrėžimas apima ne tik mokymą ir mokymąsi klasėje, bet ir praktinę patirtį, įgytą mokyklos gyvenimo ir bendruomenės veikloje.

Ataskaitoje pateikiama informacija apie 31 „Eurydice“ tinklo šalį (ES valstybes nares, Islandiją, Norvegiją, Kroatiją ir Turkiją) ir akcentuojama akivaizdi padaryta pažanga nuo paskutinio „Eurydice“ tyrimo šia tema, paskelbto 2005 m. Kur aktualu, buvo atsižvelgta ir į visas politikos reformas, planuojamas artimiausiais metais. Vertinimo metai – 2010–2011 m.

Visas tyrimas

„Pilietinis ugdymas Europoje“

pateikiamas anglų kalba „Eurydice“ tinklalapyje

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/thematic_studies_en.php

Atspausdintą ataskaitos kopiją

galima gauti paprašius el. paštu: eacea-eurydice@ec.europa.eu

Duomenys susisiekti

Wim Vansteenkiste, Komunikacijos ir publikacijų skyrius: +32 2 299 50 58

Isabelle De Coster, koordinuojanti autorė: +32 2 295 09 61

Kas yra „Eurydice“?

„Eurydice“ tinklas teikia informaciją apie Europos švietimo sistemas ir politiką bei jų analizę. Nuo 2011 m. tinklą sudaro 37 nacionaliniai skyriai, veikiantys 33 šalyse, kurios dalyvauja ES Mokymosi visą gyvenimą programoje (ES valstybės narės, ELPA šalys, Kroatija ir Turkija). Tinklą koordinuoja ir valdo ES Švietimo, audiovizualinio sektoriaus bei kultūros vykdomoji agentūra Briuselyje, rengianti leidinius ir duomenų bazines.

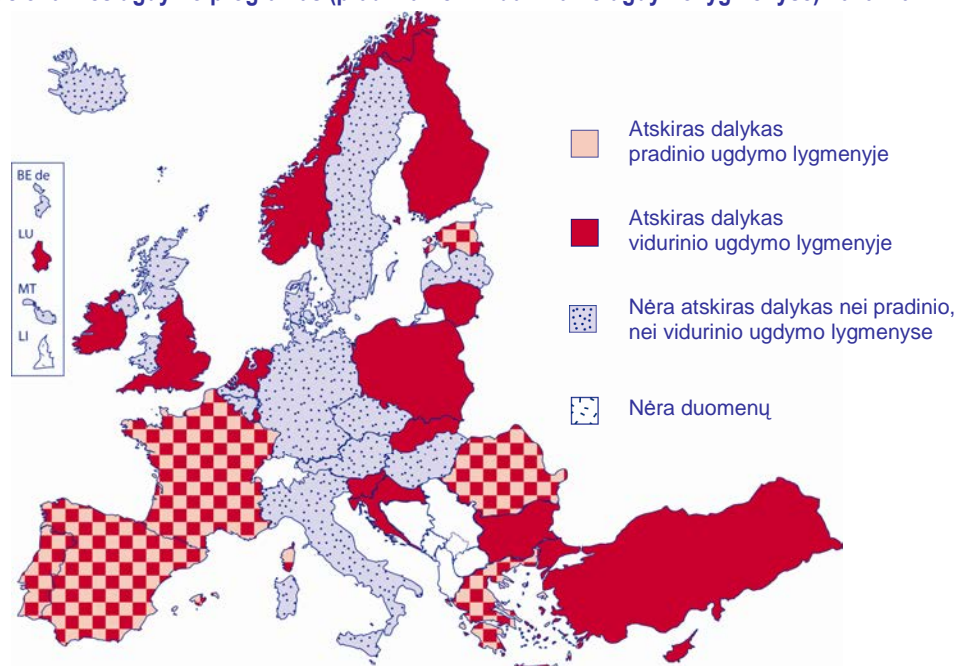

PILIE TINIS UGDYMAS VYKDOMAS VISOSE ŠVIETIMO SISTEMOSE IR VISUOSE UGDYMO LYGMENYSE

Paskutiniaisiais metais pilietinis ugdymas įgijo reikšmingumo Europos nacionalinėse ugdymo programose. Iš tiesų visos šalys savo strateginiuose dokumentuose pabrėžia socialinių ir pilietinių kompetencijų įgijimo svarbą, ir tai taikoma visiems bendrojo ugdymo lygmenims. Pilietinio ugdymo įgyvendinimo būdai skiriasi kiekvienoje šalyje. Apskritai galima paminėti tris pagrindinius metodus, kurie dažnai derinami tarpusavyje:

1) *Pilietinis ugdymas kaip atskiras dalykas*. 20-ye švietimo sistemų (trimis daugiau, palyginti su 2005 m. tyrimu) pilietinis ugdymas yra atskiras privalomas dalykas, kai kur dėstomas nuo pradinių klasių, bet dažniausiai – vidurinio ugdymo lygmenyje. Mokymosi trukmė šį metodą taikančiose šalyse labai skirtinga – nuo vienu metų Bulgarijoje ir Turkijoje iki 12 metų Prancūzijoje.

Atskiro privalomo dalyko, kuriame didžiausias dėmesys skiriamas pilietinio ugdymo elementams, dėstymas pagal nacionalines ugdymo programas (pradiniame ir viduriniame ugdymo lygmenyse) 2010–2011 m.

Šaltinis: „Eurydice“.

2) *Pilietinio ugdymo integracija į platesnius dalykus ar ugdymo programos sritis*. Nepriklausomai nuo to, ar jis dėstomas kaip atskiras dalykas, daugumoje šalių pilietinis ugdymas įtraukiamas į kitų dalykų ugdymo programą. Ši integracija gali būti įgyvendinta, pavyzdžiui, mokymo blokais pagal ugdymo lygmenį (kaip Čekijos Respublikoje). Dalykai, integruojantys pilietinį ugdymą, dažniausiai yra socialiniai mokslai, istorija, geografija, kalbos ir etika ar dorinis ugdymas.

3) *Pilietinis ugdymas kaip tarpdalykinis ugdymo programos matmuo*. Visose šalyse šis metodas taikomas kartu su vienu ar abiem minėtais metodais. Kadangi tai tarpdalykinis matmuo, visi mokytojai turi prisidėti prie pilietinio ugdymo ir susijusių tikslų įgyvendinimo, kaip nustatyta nacionalinėje ugdymo programoje.

EUROPOS ŠALYS TURI BENDRĄ PILIE TINIO UGDYMO TURINIO IR TIKSLŲ SUPRATIMĄ

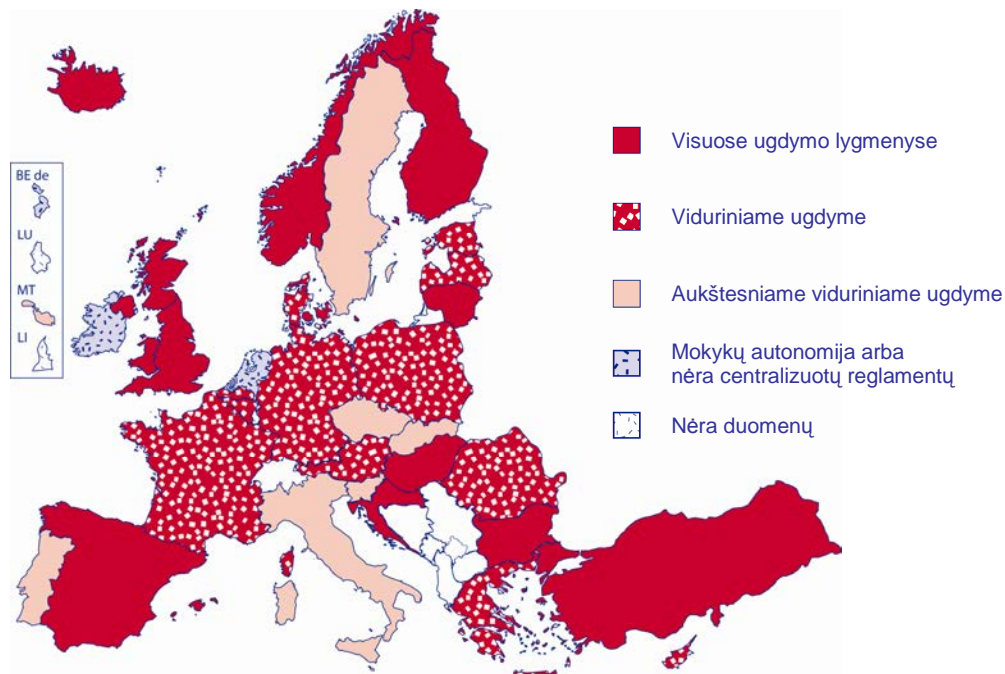
Europos pilietinio ugdymo programose išskiriamos keturios pagrindinės tikslų kategorijos: 1) politinio raštingumo siekimas; 2) kritinio mąstymo ir analitinių įgūdžių tobulinimas; 3) nuostatų ir vertybių ugdymas; 4) aktyvaus dalyvavimo mokyklos ir (arba) visuomenės gyvenime skatinimas. Europoje dalykų temos dažniausiai siejasi su supratimu ir žiniomis apie šalies socialinę ir politinę sistemą, žmogaus teises ir demokratines vertybes, lygybę ir teisingumą. Tačiau nacionalinis kontekstas nėra vienintelis pilietinio ugdymo dėmesio objektas. Europos ir tarptautiniai matmenys taip pat vaidina svarbų vaidmenį.

MOKYMASIS PER PRAKTIKĄ TAMPA PILIE TINIO UGDYMO PRIELAIDA

Nors reikiamų pilietinio ugdymo žinių perteikimas moksleiviams yra svarbus pagrindas, dalyko pobūdis reikalauja kelti tokius mokymosi tikslus, kuriuos lengviau pasiekti mokantis per praktiką nei tradiciniais mokymosi metodais. Dėl to visos šalys įvedė tam tikros formos centralizuotą reglamentavimą, skatinantį moksleivius ir studentus įsitraukti į mokyklos valdymą, suteikiant jiems balso teisę valdyti mokyklą.

Įsitraukimas varijuoja nuo klasių atstovų išrinkimo iki moksleivių tarybos ir (arba) moksleivių atstovybės valdančiuosiuose mokyklos organuose. Nors reikia tolesnio tyrimo, iš ataskaitos išvadų galima spręsti, kad centralizuotas reglamentavimas gali vaidinti svarbų vaidmenį skatinant realią demokratijos praktiką mokyklose, pavyzdžiui, didesnis moksleivių dalyvavimas renkant klasių atstovus ar moksleivių tarybos rinkimuose.

Reglamentai ir oficialios rekomendacijos dėl moksleivių atstovų mokyklos valdančiuosiuose organuose (pradinis ir vidurinis ugdymo lygmenys) 2010–2011 m.

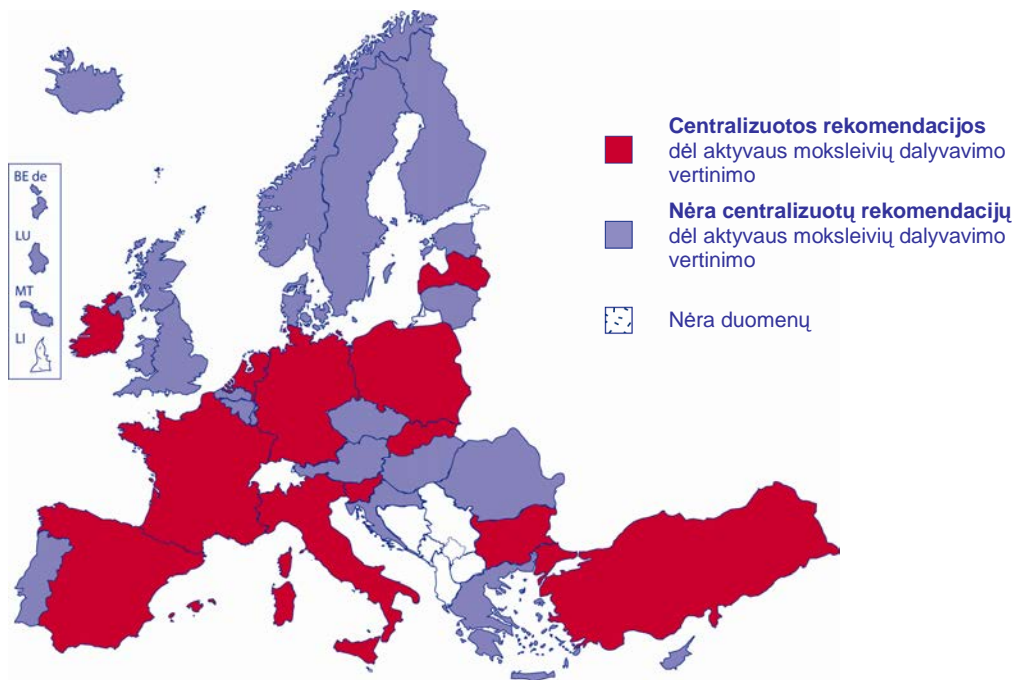
Šaltinis: „Eurydice“.

Kitos politikos iniciatyvos dėl praktinės veiklos apima visoje šalyje taikomas programas ar projektus, ugdančius pilietines vertybes ir nuostatas už mokyklos ribų. Pavyzdžiui, Latvijoje toks projektas siekė įtraukti skirtingų etninių ir socialinių bei ekonominių grupių moksleivius ir bendruomeninę veiklą. Daugiau nei pusė dalyvaujančių šalių yra įgyvendinusios bent vieną tokią programą ar projektą nuo 2007 m. Tačiau kaip pastebėta Tarptautiniame pilietinio ugdymo ir pilietiškumo tyrime (ICCS – <http://iccs.acer.edu.au/>), netolygus dalyvavimo bendruomeninėje veikloje galimybių moksleiviams pasiskirstymas skirtingose šalyse reiškia, kad būtina stiprinti pastangas šias iniciatyvas plėtoti.

PILIE TINIO UGDYMO REZULTATŲ STEBĖSENA IR VERTINIMAS IŠLIEKA SUDĖTINGAS

Daugeliu atveju, kur pilietinis ugdymas yra atskiras dalykas, į pažymius atsižvelgiama sprendžiant, ar moksleiviai pažengė iki kito ugdymo lygmens. Tačiau kadangi pilietinis ugdymas daugiausia yra paremtas praktika, 2005 m. tyrime nurodyta, kad didžiausias iššūkis buvo sukurti tinkamus stebėsenos metodus, viršijančius teorinių žinių įvertinimą. Dabartinis tyrimas atskleidė, kad trečdalyje šalių atliekant vertinimą dabar atsižvelgiama į moksleivių dalyvavimą mokyklos ar bendruomeninėje veikloje, pavyzdžiui, patvirtinant aktyvų dalyvavimą baigimo pažymėjime. Pavyzdžiui, Nyderlanduose moksleiviai turi atlikti 30 valandų viešųjų darbų, kad gautų aukštesnio vidurinio išsilavinimo pažymėjimą.

Centralizuotos rekomendacijos vertinti moksleivių aktyvų dalyvavimą mokyklos ar visuomenės gyvenime (vidurinis ugdymas) 2010–2011 m.

Šaltinis: „Eurydice“.

Be mokinių vertinimo, pilietinis ugdymas vaidina vis svarbesnį vaidmenį vertinant mokyklą ar švietimo sistemą kaip visumą. 19-oje šalių pilietiniai klausimai yra įtraukti į reglamentus ir (arba) rekomendacijas išoriniam mokyklų vertinimui atlikti, o 17-oje šalių – vidiniam vertinimui atlikti. Vertinimo sritys apima mokyklos kultūrą, mokyklos valdymą, santykį su platesne visuomene ir mokymą bei mokymąsi. Pilietinio ugdymo įtraukimas tarp visos švietimo sistemos stebėsenos kriterijų tampa plačiai paplitusia praktika Europoje. Per paskutiniuosius 10 metų apie du trečdaliai šalių įgyvendino nacionalinius stebėsenos procesus (tyrimų projektai, apklausos ir t. t.), kurių objektas buvo pilietinio ugdymo mokymas ir mokymasis.

REIKIA DAUGIAU PASTANGŲ RENGTI MOKYTOJUS IR MOKYKLŲ VADOVUS TAPTI KVALIFIKUOTAI PILIETINIO UGDYMO LYDERIAIS

Mokytojų pilietinio ugdymo žinių ir įgūdžių tobulinimas Europoje tebėra problemiškas. Nors apskirtai pilietinis ugdymas yra integruotas į pirminius mokytojų rengimo kursus, skirtus švietimo specialistams tokiose srityse kaip istorija ir geografija, tik vienoje šalyje (Jungtinėje Karalystėje [Anglijoje]) siūloma galimybė būsimiems mokytojams specializuotis pilietinio ugdymo srityje. Be to, nors kelios šalys paskutiniaisiais metais reformavo savo pilietinio ugdymo programas, šios reformos retai buvo pritaikytos pirminiam mokytojų rengimui ar tęstinėms profesinio tobulėjimo programoms (TPTP) vykdyti. Geroji pusė ta, kad daugumoje Europos šalių mokytojams siūlomos TPTP, skirtos pilietiniam ugdymui vykdyti. Be to, visoje Europoje įdiegta įvairių kitų paramos priemonių, pavyzdžiui, oficialūs tinklalapiai, mokymosi priemonės ar mokyimo vadovai.

Be mokytojų, mokyklų vadovai taip pat vaidina svarbų vaidmenį pilietinio ugdymo procese. Pavyzdžiui, palankios mokyklos kultūros puoselėjimas ar moksleivių skatinimas aktyviai dalyvauti (mokyklos) bendruomenės veikloje. Beveik pusėje Europos šalių yra specialios mokymosi programos vadovams; kai kurios jų yra aiškiai skirtos klausimams, susijusiems su pilietiniu ugdymu (pvz., švietimas žmogaus teisių klausimais), nagrinėti. Daugelyje šalių, siūlančių TPTP mokyklų vadovams, nagrinėjami su pilietiniu ugdymu susiję elementai, pavyzdžiui, mokyklos kultūra. Vis dėlto norint nupiešti išsamesnį dabartinės situacijos vaizdą, šia tema reikia daugiau tyrimų.